

การเล่นส่บ้าของชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
SABA PLAYING OF THE MON COMMUNITY AT THE PHRAPRADAENG DISTRICT OF
SAMUT PRAKAN PROVINCE

ผจงวาด พูลแก้ว*

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตรา วีรบุรินทร์**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดจิต เจนนพกาญจน์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและประวัติความเป็นมาของชุมชนมอญอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 2) ศึกษาบทบาทและความสำคัญของประเพณีการเล่นส่บ้า 3) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อการเล่นส่บ้าและ 4) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์สืบทอดการเล่นส่บ้า

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คนประกอบด้วย ผู้นำชุมชนและผู้รู้ 5 คน เจ้าของบ่อนส่บ้า 5 คน ผู้เล่นส่บ้า 10 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสังเกต (Observe) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) และแบบสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group discussion) ในการสำรวจชุมชน การพรรณนาวิเคราะห์เนื้อหาบริบทชุมชนมอญอำเภอพระประแดง บทบาทและความสำคัญของประเพณีการเล่นส่บ้า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อการเล่นส่บ้าและแนวทางการอนุรักษ์สืบทอดการเล่นส่บ้า

ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุมชนมอญอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย อำเภอพระประแดงเดิมชื่อ เมืองนครเขื่อนขันธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนเป็นจังหวัดพระประแดง ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยุบจังหวัดพระประแดงไปเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการ

2. การเล่นส่บ้ามามีมาพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานของมอญ เป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พบกันอย่างใกล้ชิดภายใต้สายตาของผู้ใหญ่โดยใช้ส่บ้าเป็นสื่อ ปัจจุบันเป็นการแสดงเพื่ออนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมและส่งเสริมการท่องเที่ยว

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้ส่งผลกระทบต่อการเล่นส่บ้า โดยมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน

4. แนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดการเล่นส่บ้าของชุมชนมอญนี้ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ ในรูปแบบต่างๆ การบรรจุในหลักสูตรการศึกษา ฯลฯ และทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม

* นักศึกษามหาบัณฑิตศึกษา สาขาศิลปศาสตร์ แขนงวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*** หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) to study contexts and history of the Mon community, 2) to study the role and significance of the traditional Saba playing, 3) to study the social and culture changed that effect to Saba playing, and 4) to study the ways to preserve and continue the Saba playing.

This research was a qualitative research. The purpose sampling groups of this research were 5 community leaders and experts, 5 Saba field owners, and 10 Saba players. The research tools were observation checklists, in-depth interview guideline, and a focus group in community survey. Descriptive analysis was applied in this research for the content of the contexts of the Mon community in the Phrapadaeng District, The role and significance of the traditional Saba playing in the Mon community, the social and culture changed that effect to Saba playing, and ways to preserve and continue the Saba playing.

The results of the research were as follows:

1. The Mon people migrated to the Prapadaeng District during the King Rama II era. Nakorn Ketkhan was the old name of the Prapadaeng District which was changed by the King Rama VI. The name was changed again to the Prapadaeng District of Samut Prakan Province by King Rama VII.

2. The role and significance of the traditional Saba in the Mon community in the Prapadaeng District started at the same time as the settlement of the Mon people. The main purpose of playing Saba was to provide an opportunity for young males and females to meet and play the sport together under the supervision of adults. Nowadays, playing Saba is for the preservation of tradition and the enhancement of tourism.

3. The playing of the Mon Saba was affected by social and cultural changes in the Mon community of Prapadaeng. There were both internal and external factors.

4. The ways to preserve and continue the Saba playing in the Mon community in the Prapadaeng District of Samut Prakan Province were public relations in various ways, a development of a curriculum in schools and co-operation from all institutions was also important in order to preserve the playing.

ภูมิหลัง

ชนชาติมอญมีประวัติศาสตร์และอารยธรรมอันเก่าแก่ชนชาติหนึ่งในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ เป็นชาติที่มีบทบาทมากที่สุดในการถ่ายทอดอารยธรรมอินเดียให้แก่ชนชาติอื่นๆ ในเอเชียอาคเนย์ อาณาจักรพุกามของพม่าขยายอำนาจมาจรดมอญในที่สุด อาณาจักรมอญเสื่อมสลายและได้อพยพเข้ามาเมืองไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ได้กระจัดกระจายตั้งถิ่นฐานอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ เกือบทั่วประเทศไทย (สุภรณ์ โอเจริญ. 2541) มอญนั้นนับได้ว่าเป็นชนชาติที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีมีลักษณะเฉพาะและมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา แม้ว่าจะต้องพลัดจากถิ่นที่อยู่เดิมไปยังที่ใหม่สิ่งหนึ่งที่เป็นหลักในการจะหลอมรวมและยึดเหนี่ยวรูปแบบและวิถีชีวิตของชาวมอญไว้ นั่นคือประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นมอญได้อย่างชัดเจน

ประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งแสดงออกถึงความเป็นชาวมอญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวมอญพระประแดงที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านานและอนุรักษ์มาจนถึงปัจจุบัน คือ การเล่นสะบ้ามอญ ซึ่ง พระ กาบแก้ว (2538) ได้กล่าวว่าเป็นการเล่นกีฬาที่สนุกสนาน และเป็นการสร้างความสามัคคีของชาวมอญ มีสืบมาตั้งแต่ยุครัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสาคร (2553) ได้กล่าวว่าเป็นการเล่นเพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พบกันในสายตาของผู้ใหญ่ที่จัดขึ้นในเวลาเย็นหรือค่ำระหว่างวันที่ 13-15 เมษายน (วันสงกรานต์) ของทุกปี

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการเล่นสบบ้านมอญ เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นอย่างหนึ่งของชาวมอญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเล่นสบบ้านของชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาวมอญ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามยุคสมัย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบริบทชุมชนชาวมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ บทบาทและความสำคัญของประเพณีการเล่นสบบ้าน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อการเล่นสบบ้านและแนวทางการอนุรักษ์สืบทอดการเล่นสบบ้าน เพื่อค้นหาวิธีการที่จะดำรงไว้ให้คงอยู่ได้ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาบริบทชุมชนมอญอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
2. ศึกษาบทบาทและความสำคัญของประเพณีการเล่นสบบ้าน
3. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อการเล่นสบบ้าน
4. ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์สืบทอดการเล่นสบบ้าน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ใช้พื้นที่ชุมชนมอญที่มีการเล่นสบบ้าน ในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล กลุ่มผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นผู้อาศัยในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการเล่นสบบ้าน จำนวน 5 คน เจ้าของบ่อนสบบ้านที่อยู่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 5 คน ผู้เล่นสบบ้าน จำนวน 10 คน ผู้นำ รวมทั้งสิ้น 20 คน
3. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย การศึกษาบริบทชุมชนชาวมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เฉพาะ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ประวัติความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการเล่นสบบ้านรวมทั้งวิธีการเล่นสบบ้าน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ของชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อการเล่นสบบ้าน และแนวทางในการอนุรักษ์และสืบทอดการเล่นสบบ้าน
4. ขอบเขตด้านเวลา เป็นเวลา 1 ปี ตั้งแต่ 1 เมษายน 2552 ถึง 30 เมษายน 2553

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการเล่นสบบ้านของชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality research) มีกระบวนการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ บริบทชุมชนชาวมอญ การเล่นสบบ้านของชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสังเกต (Observe) แบบมีส่วนร่วม (Participation observe) และแบบไม่มีส่วนร่วม (None participation observe) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) และแบบสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group discussion) ในสำรวจชุมชน
3. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาบริบทชุมชนมอญอำเภอพระประแดง บทบาทและความสำคัญของประเพณีการเล่นสบบ้าน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อการเล่นสบบ้านและแนวทางการอนุรักษ์สืบทอดการเล่นสบบ้าน
4. การสรุปและนำเสนอผลการวิจัย

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ชาวมอญในชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้รู้และผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน เจ้าของบ่อนสบบ้า จำนวน 5 คน ผู้เล่นจำนวน 10 คน โดยจำแนกเป็นชาย 5 คนและหญิง 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย สมุดบันทึก กล้องถ่ายรูป แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลภาคสนาม หลังจากได้กรอบแนวคิดในการจัดทำวิจัยแล้ว ผู้วิจัยสำรวจพื้นที่ที่ทำการวิจัย คือ ชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
2. คัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกผู้ที่จะให้ข้อมูลหลัก แบบเจาะจง โดยผู้ให้ข้อมูลต้องอาศัยอยู่ในชุมชนมอญพระประแดง ผู้รู้ ผู้นำชุมชน 5 คน คนเจ้าของบ่อนสบบ้า 5 คน ผู้เล่น 10 คน รวม 20 คน
3. การติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์ หลังผ่านการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแล้วผู้วิจัยติดต่อกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล
4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 ส่วนคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารซึ่งนำมาวิเคราะห์ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนทางการเข้าศึกษาในภาคสนาม ส่วนการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ได้แก่การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสังเกต แบบสำรวจชุมชนที่ตรวจสอบและแก้ไขเรียบร้อยแล้วลงพื้นที่จริงเพื่อเก็บข้อมูล
5. ตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Method) ได้แก่ การตรวจสอบแบบสามเส้าด้าน เวลา (Time Triangulation) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากภาคสนามการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และข้อมูลที่ได้จากเอกสาร หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างเวลาโดยหากเวลาต่างกัน ข้อมูลที่เก็บได้จะเหมือนกันหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อยืนยันความเที่ยงตรงของข้อมูล และการตรวจสอบสามเส้าด้านระเบียบวิธี (Methodological triangulation) โดยใช้เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านที่ต่างๆ หลายๆ วิธี เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งหมดมาอย่างถูกต้องครบถ้วน หลากหลาย และเพียงพอสำหรับเรื่องที่วิจัยและนำไปวิเคราะห์ต่อไป
2. พิจารณาแหล่งที่มาของข้อมูล เช่น ความสมบูรณ์ ความสม่ำเสมอของข้อมูล
3. พิจารณาช่วงเวลาเก็บข้อมูล โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลได้ในแต่ละช่วงเวลา
4. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารจากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ การสำรวจชุมชน มาวิเคราะห์สรุปเพื่อประมวลผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ชนชาตมอญมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเก่าแก่ชาติหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เคยมีอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรืองมาก่อน ชาวมอญอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยด้วยเหตุผลสำคัญๆ 3 ประการ คือ เข้ามาในฐานะเชลยสงคราม เข้ามาโดยหลบหนีออกจากกองทัพพม่าเพราะถูกพม่า

เกณฑ์ให้ไปทำสงครามเสมอๆ และเข้ามาในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมืองภายหลังจากที่ได้ก่อการกบฏและถูกปราบ ชุมชนมอญอำเภอพระประแดงนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ครอบครัวมอญจากเมืองสามโคก ปทุมธานีอพยพมาอยู่ ณ เวลานั้นเชื่อว่าเมืองนครเขื่อนขันธ์ ภายหลังพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

2. บทบาทและความสำคัญของการเล่นส่บ้าของชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า

2.1 บทบาทของการเล่นส่บ้า การเล่นส่บ้าของชาวชุมชนมอญอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ในอดีตมีบทบาทต่อการสังคมของชาวมอญ คือ สร้างความสนุกสนาน ความสามัคคี และเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พบกันอย่างใกล้ชิดภายใต้สายตาของผู้ใหญ่โดยใช้ส่บ้าเป็นสื่อ แต่ในปัจจุบันมีบทบาทต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายมอญ

2.2 ความสำคัญของการเล่นส่บ้า การเล่นส่บ้ามีความสำคัญต่อชาวชุมชนมอญอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ คือ เป็นอัตลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งแสดงออกถึงความเป็นชาวมอญสืบมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นนโยบายของจังหวัดสมุทรปราการ

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนมอญพระประแดง ส่งผลกระทบต่อการเล่นส่บ้าของชาวมอญพระประแดง ดังนี้

3.1 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกิดจากปัจจัยภายนอกและภายในดังต่อไปนี้

3.1.1 การเปลี่ยนแปลงอัน มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค มีการสร้างถนน สะพาน เชื่อมโยงการจราจรไปยังท้องที่ต่างๆ มีไฟฟ้า น้ำประปา ทำให้ชุมชนเปลี่ยนไปเป็นสังคมเมือง ปัจจัยด้านการเผยแพร่ทางวัฒนธรรม มีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสังคมเมืองมาสู่ชุมชนมอญ มีระบบการศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีการประกอบอาชีพเปลี่ยนแปลงไป มีการสื่อสารมวลชนที่ทันสมัย ทำให้เกิดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยจากภาคเอกชน คือ พื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากทำให้ภาวะแวดล้อมเปลี่ยนไป ชาวมอญในพื้นที่อพยพไปตั้งถิ่นฐานที่อื่น ปัจจัยจากระบบราชการ คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับผู้บริหารเปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้ไม่เข้าถึงวิถีชีวิตมอญอย่างแท้จริง การอนุรักษ์จึงเป็นเพียงการทำตามนโยบาย และ ปัจจัยทางการเมือง คือ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระดับประเทศส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนด้วย

3.1.2 การเปลี่ยนแปลงอัน มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยทางธรรมชาติ คือ ภูมิประเทศซึ่งติดแม่น้ำได้กลายเป็นท่าเรือสำคัญ ทำให้คนต่างถิ่นย้ายเข้ามาจำนวนมาก คนพื้นถิ่นเดิมย้ายออก จึงมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมของชาวมอญน้อยลง ปัจจัยด้านแรงงาน คือ คนหนุ่มสาวมุ่งประกอบหน้าที่การงาน ทำให้ค่านิยมเปลี่ยนไป มาร่วมกิจกรรมของชุมชนน้อยลง ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน คือ มีผู้นำชุมชนทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่การเล่นส่บ้านน่าจะหมดไปแล้ว แต่ด้วยปัจจัยนี้จึงมีผลให้การเล่นส่บ้ายังคงดำรงอยู่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี คือ เมื่อชุมชนมีความทันสมัยจึงคิดตกแต่ง ดัดแปลงการแต่งกายและรูปแบบการเล่นส่บ้า และการตกแต่งบ่อนส่บ้า ปัจจัยด้านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือ เมื่อชุมชนได้รับการพัฒนาตามแผนฯ จึงทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลง และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการเล่นส่บ้า ปัจจัยด้านการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร คือ เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นวิถีชีวิตเปลี่ยนไป จึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการเล่นส่บ้าด้วย

3.2 การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เกิดจากปัจจัยภายนอกและภายในดังต่อไปนี้

3.2.1 การเปลี่ยนแปลงอันมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสื่อสารที่รวดเร็วทำให้ห่างเหินจากกิจกรรมดั้งเดิม ความทันสมัยของชุมชนเป็นชุมชนเมืองทำให้การดำรงชีวิตเปลี่ยนไป การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทำให้เกิดการเลียนแบบวัฒนธรรมอื่นมากขึ้น

3.2.2 การเปลี่ยนแปลงอันมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การประดิษฐ์คิดค้นในชุมชนทำให้มีการดัดแปลงการเล่น สิ่งแวดล้อมทางสังคมทำให้บ้านเรือนมีขอบเขตแน่นอนหนาแน่นชัดเจนความ สัมพันธ์จึงลดลง บุคลิกภาพของคนในชุมชนและผู้นำชุมชนเปลี่ยนไป ความทันสมัยในการดำเนินชีวิตสมัยใหม่ทำให้คนในชุมชนหันไปสนใจและให้ความสำคัญมากกว่าวัฒนธรรมดั้งเดิม ผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการมีผลต่อการอนุรักษ์ให้คงอยู่และต่อเนื่องและความต้องการของผู้มีอำนาจอันเกิดจากประโยชน์บางประการ

4. แนวทางในการอนุรักษ์สืบทอด การเล่นส่บ้าของชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า มีแนวทาง 10 ประการ ดังนี้ คือ การจัดทำหนังสือเผยแพร่ ทั้งที่เป็นหนังสือแจกในงานศพ เอกสารเผยแพร่ของศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น และหนังสือที่ผู้รู้รวบรวมและจัดทำขึ้น การทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ทั้งโดยหน่วยงานของรัฐ และศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดแสดงการเล่นส่บ้า การจัดนิทรรศการ อบรม สัมมนา ประชุม เพื่อให้ความรู้การเล่นส่บ้าของชาวมอญ การสร้างแหล่งรวบรวมข้อมูลเพื่อการค้นคว้าหาความรู้ การบรรจุเนื้อหาลงในหลักสูตรท้องถิ่น การรณรงค์ผ่านสื่อต่างๆ การปลูกฝังโดยครอบครัว การจัดกิจกรรมส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนและการสร้างแกนนำเพื่อชักชวน บอกกล่าว และถ่ายทอดวัฒนธรรมการเล่นส่บ้าของชาวมอญให้อนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. บริบทชาวมอญ อำเภอพระประแดง ผลจากการศึกษาข้อมูลเอกสารและข้อมูลเชิงลึกภาคสนามในครั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลของ สุภรณ์ โอเจริญ (2541 : 13-15) และสอดคล้องกับเกศสิรินทร์ แพทอง (2546 : 92-96) คือ ชนชาวมอญมีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณประเทศพม่าตอนล่าง บ้านเมืองถูกพม่ารุกรานจึงได้อพยพมาประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวมอญอำเภอพระประแดงกระจายตัวตั้งหมู่บ้านและเรียกชื่อหมู่บ้านตามสภาพแวดล้อมและเรียกชื่ออยู่เช่นเดิมในพม่า ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันมี 14 หมู่บ้าน เรียกชื่อหมู่บ้านดังนี้ หมู่บ้านทรงคนอง บ้านโรงเรือ บ้านอะม่าง บ้านแซ่ บ้านตองอุ บ้านทะมั่ง บ้านอะเร็น บ้านดา บ้านเวะระราว บ้านเต้อ บ้านดั่ง บ้านสะพานช้าง บ้านเชียงใหม่ บ้านดิงอะโมก ส่วนอีก 3 หมู่บ้านไม่ปรากฏในปัจจุบัน ได้แก่ กวานจิงปี กวานโกงกาง กวานอะกาม ชื่อหมู่บ้านจำนวนมากดังกล่าวนี้นี้จึงบอกได้ว่าเป็นชื่อที่มีประวัติดั้งเดิมมาจากภาษาชามอญ

2. บทบาทและความสำคัญของประเพณีการเล่นส่บ้าของชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สอดคล้องกับวรารณ จิวชัยศักดิ์ (2551 : 15) และสรุข เวชพฤดี (2539 : 91) แสดงให้เห็นว่าการเล่นส่บ้านั้น มีบทบาทและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวมอญในอดีต คือ เป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พบกันด้วยการเล่นส่บ้าในวันสงกรานต์ สีสากลการเล่นส่บ้าช่วยให้หนุ่มสาวได้พิจารณารูปร่างและบุคลิกภาพของผู้ที่จะมาเป็นคู่ครอง นับเป็นภูมิปัญญาในการเลือกคู่ของชาวมอญ

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อการเล่นส่บ้า

3.1 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีปัจจัยทางสังคมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเล่นส่บ้า 2 ประการ อภิปรายผลได้ดังนี้

3.1.1 ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ด้านสาธารณูปโภค เทคโนโลยี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระบบการศึกษา การประกอบอาชีพ ภาคเอกชน ระบบราชการ การเมือง และ สื่อสารมวลชน ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการเล่นส่บ้าของชาวมอญ อำเภอพระประแดง สอดคล้องกับคำกล่าว และผลการศึกษาต่างๆ เช่น สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บัวทวน (2527 : 11) กล่าวถึงปัจจัยที่น่าจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมคือ ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค อุดม เขยกิจวงศ์ และคณะ (2548 : 41) กล่าวถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่า สังคมใดที่คนมีการศึกษาดี และการศึกษาแพร่หลายคนในสังคมนั้นจะมีความไวและง่ายต่อการเปลี่ยนแปลง

3.1.2 ปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยทางธรรมชาติ ปัจจัยทางด้านแรงงาน และ การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร เป็น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แสดงให้เห็นว่า บุคคลในท้องถิ่นสังเกตเห็นได้ถึงความเปลี่ยนแปลงของชุมชน กรณีดังกล่าว จึงนับเป็นข้อสังเกตที่มีประโยชน์ต่อการสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชุมชน ในที่นี้เน้นพฤติกรรมการเล่นส่บ้าของชุมชนมอญ อำเภอลพบุรี ประเด็น

3.2 การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม มีปัจจัยทางวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเล่นส่บ้า 2 ประการ อภิปรายผลได้ ดังนี้

3.2.1 ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสื่อสาร ความทันสมัย การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ปัจจัยดังกล่าวนี้ว่าส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการเล่นส่บ้าของชาวมอญ อำเภอลพบุรี ประเด็น สอดคล้องกับคำกล่าวและผลการศึกษาดังต่อไปนี้ สนิท สมัยการ (2538 : 8) ระบุว่า สื่อมวลชนเป็นตัวการให้วัฒนธรรมติดต่อกันได้ ถ่ายทอดไปยังคนซึ่งอยู่ในอีกวัฒนธรรมหนึ่งได้ ทำให้มีการเอา อย่างหรือการเลียนแบบพฤติกรรมกันได้ง่ายขึ้น สรัชชา เวชพฤติ (2539 : บทคัดย่อ) สรุปไว้ว่า ปัจจัยภายนอกที่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั้น ประกอบด้วย ความทันสมัย ความเป็นเมือง ความเป็นอุตสาหกรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และความเป็นมวลชน

3.2.2 ปัจจัยภายใน ได้แก่ การประดิษฐ์คิดค้น สิ่งแวดล้อมทางสังคม บุคลิกภาพของผู้นำในชุมชน ความทันสมัย และการมีผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการเล่นส่บ้าของชาวมอญ อำเภอลพบุรี ประเด็น สอดคล้องกับที่ สนิท สมัยการ (2538 : 8) ได้กล่าวสรุปว่า วัฒนธรรมอาจจะเปลี่ยนแปลงไปเพราะสาเหตุสำคัญ ประการหนึ่ง คือ การประดิษฐ์คิดค้น ซึ่งรวมทั้งการสร้างเทคนิควิทยาใหม่ และ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550 : 34) ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้นอยู่กับความต้องการหรือการยอมรับของสมาชิกในชุมชน นั่นคือการยอมรับของชุมชนต่อบุคลิกภาพของผู้นำ ชุมชนนั่นเอง

4 . แนวทางในการอนุรักษ์สืบทอด การเล่นส่บ้าของชุมชนมอญ อำเภอลพบุรี ประเด็น จังหวัดสมุทรปราการ จากการประมวล ผลการวิจัย มีข้อสังเกตที่อภิปรายได้ว่า แท้จริงแล้วชุมชนต่างก็ให้ความสำคัญต่อการการเล่นส่บ้า และประสงค์จะให้มีการอนุรักษ์สืบทอด โดยวิธีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ การส่งเสริมทั้งจากภาครัฐ และเอกชน นอกจากนี้ ยังอาจให้ครอบครัวและชุมชนช่วยกันปลูกฝังจิตสำนึกรักท้องถิ่นให้แก่บุตรหลานโดยการจัดกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมชุมชน และมีบทบาทในการอนุรักษ์มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

- 1.1 ชาวมอญควรวางแนวทางทางนิคมความสามัคคีเพื่อดำรงชุมชนมอญให้คงอยู่ตลอดไป
- 1.2 ควรปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้อนุรักษ์การเล่นส่บ้าด้วยความเต็มใจ
- 1.3 หน่วยงานรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและส่งเสริมการอนุรักษ์อย่างจริงจัง
- 1.4 ควรสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน วัด โรงเรียน ให้มีบทบาทต่อการอนุรักษ์ร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเปรียบเทียบวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และพิธีกรรมของชาวมอญกลุ่มต่างๆ ในประเทศไทย การศึกษา ศักยภาพและความเข้มแข็งในการดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนมอญ อำเภอลพบุรี จังหวัดสมุทรปราการ

เอกสารอ้างอิง

- เกศสิรินทร์ แพทอง. การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์และวิธีการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญของชาวมอญอำเภอพระประแดง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2546.
- พีระ กาบแก้ว. 20 ปี ชมรมเยาวชนมอญ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเท็คโปรโมชัน แอนด์ แอดเวอร์ไทซิง จำกัด, 2538.
- วราภรณ์ จิรัชยศักดิ์. “เส้า,” วารสารไทยศึกษา. 9, 3(เมษายน - มิถุนายน). 15- 17, 2551.
- สนธิ สมครการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาของสังคม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2538.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บัวทวน. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนสองแห่ง ในจังหวัดขอนแก่น หมู่บ้านอัมพวัน และหมู่บ้านคำแก่นคูณ. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2527.
- สร้อยชา เวชพฤติ. เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรมและกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรม ในชุมชนมอญตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาการจัดการ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา. ใน ประมวลสาระชุดวิชา การพัฒนาสังคม ตามมุมมองของสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา หน่วยที่ 2 หน้า 22-40, นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, 2550.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสาคร. การเล่นเส้ามอญ. (ออนไลน์). ค้นข้อมูลวันที่ 20 ธันวาคม 2553. จาก <http://www.samutsakhonculture.com/vdn/index.php?c=showitem&item=250>
- สุภรณ์ โอเจริญ. มอญในเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- อุดม เขยกิจวงศ์ และคณะ. วิถีไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ แสงดาว จำกัด, 2548.